

Ekin Keleş¹
Politika Analisti**SURİYE’NİN DÜNYA EKONOMİSİNE YENİDEN
ENTEGRASYONU****1. Giriş**

Suriye Devlet Başkanı Ahmed El Şara’nın 28 Kasım’da eski rejimin sona erdiğini ilan etmesiyle birlikte, on yılı aşkın süredir devam eden çatışma döneminin sonuna gelindiği ve ülkenin yeniden inşa sürecine girdiği yönünde güçlü bir beklenti oluşmuştur. Suriye’de, 2011 tarihli Arap Baharı’yla birlikte günümüze kadar en az 230 bin sivil hayatını kaybetmiş (Syrian Network for Human Rights, 2023), toplamda 13 milyondan fazla Suriyeli evlerini terk etmek zorunda kalmıştır (Ibid). Milyonlarca Suriyelinin ülke dışına kaçmak zorunda kaldığı bu süreçte, Suriye derin bir insani ve kurumsal çöküşe sürüklenirken ülkenin bugünkü gayrisafi yurt içi hasılası 2010 seviyesinin yarısından daha düşük bir düzeye gerilemiştir. Yeni yönetim, bir yandan ülkenin birliğine yönelik güvenlik temelli tehditlerle mücadele ederken diğer yandan siyasi istikrarın tesisi, uzun vadeli ekonomik yeniden yapılanmanın hayata geçirilmesi ve toplumsal uzlaşının sağlanması için çalışmaktadır.

2. Yabancı Yatırımda Artış ve Yaptırımların Hafifletilmesi

Ülke içinde ve dışında yerinden edilmiş Suriyeliler için güvenli bir yaşam alanı oluşturulması ve istikrarlı bir siyasi ortamın yeniden inşası, büyük ölçüde ekonomik ve finansal canlanmaya bağlıdır. Bu doğrultuda bölgesel ve uluslararası aktörlerin, Suriye’nin kalkınmasına yönelik ilgisi giderek artmaktadır. Ron van Rooden başkanlığındaki Uluslararası Para Fonu (*International Monetary Fund – IMF*) heyetinin Şam’a gerçekleştirdiği ziyaretin ardından yayımlanan basın

DEĞERLENDİRME NOTU

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1453>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV’ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

açıklamasında, tüketici faaliyetleri ve uluslararası yatırımlarda toparlanma işaretlerinin gözlemlendiği belirtilmiş; yeni bir vergi düzenlemesinin hızla kabul edilmesi ve sıkı bir para politikasının uygulanması çağrısında bulunulmuştur (2025). Dünya Bankası tarafından da (*World Bank*) IMF’nin bu iyimser ancak temkinli yaklaşımı benimsenerek güvenlik risklerinin devam ettiğini vurgulanmış, Suriye ekonomisi için yaklaşık yüzde 1 oranında bir büyüme öngörüldüğü belirtilmiştir (2025).

Bu görece olumlu beklentilere paralel olarak, Suriye’ye yönelik yaptırım rejiminde de dikkat çekici bir hafifleme süreci başlamıştır. Bu gelişme, refahı ve ekonomik toparlanmayı destekleyebilecek yabancı yatırımların önünü açma potansiyeli taşımaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği, 28 Mayıs’ta bankacılık ve finans, enerji, ulaştırma ile çeşitli ithalat-ihracat kısıtlamalarını kapsayan sektörel ekonomik yaptırımların neredeyse tamamını kaldırmış; buna karşılık silah ve eski rejimle bağlantılı kişi ve yapılaraya yönelik yaptırımları yürürlükte tutmuştur (Avrupa Komisyonu). Avrupa’daki bu adımlarla eş zamanlı olarak Amerika Birleşik Devletleri de, 2019’dan bu yana yürürlükte olan ve sivillerin korunmasını hedefleyen Sezar Yasası (*Cesar Act*) kapsamındaki ekonomik tedbirleri kısmen kaldırmıştır (Reuters, 2025). El-Şara’nın Beyaz Saray’a gerçekleştirdiği ziyaret sonrasında alınan bu karar, uluslararası toplum tarafından Suriye’ye yönelik yaklaşımında cezalandırıcı politikalardan kademeli olarak uzaklaşıldığını, Suriye’nin küresel ekonomiye yeniden entegre edilmesi ve yeni yönetimin meşruiyetinin tanınmasına doğru adımlar atıldığını göstermektedir.

Bu çerçevede temel soru, söz konusu jeopolitik ve ekonomik açılımların, sürdürülebilir büyümeyi tetikleyecek bir yatırım iklimine nasıl yansıtılacaktır. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (*UNDP*) kapsamında Katar ve Suudi Arabistan tarafından 89 milyon dolarlık bir fon oluşturulması taahhüdünde bulunulmuş (*UNDP*, 2025); buna ek olarak Riyad yönetimi 6,4 milyar doları aşan yatırım planlarını açıklamıştır (Reuters, 2025). Körfez ülkeleriyle birlikte Türkiye de Suriye’nin bölgeyle yeniden bütünleşme sürecinde önde gelen aktörlerden biri haline gelmiştir. Bu dönemde Türkiye-Suriye ikili ticaret hacmi de geçen yıla kıyasla belirgin biçimde artmıştır. Bu bağlamda, Türk, Amerikan ve Katarlı firmaların yer aldığı Şam Uluslararası Havalimanı’nın modernizasyonu amacıyla kurulan 4 milyar dolarlık inşaat konsorsiyumu, hem Türkiye inşaat sektörü açısından yeni bir pazar açmakta hem de Suriye’de istihdam yaratılmasına katkı sağlamaktadır.

3. Suriye İçin Ekonomik Fırsatlar

a. Tekstil Sektörü

Yatırım akışı ve hafifletilen yaptırımlar göz önünde bulundurulduğunda, kalkınma kapsamında Suriye için hangi sektörlerin umut vaat ettiğini de tespit etmek gerekmektedir. Sanayi görünümü incelendiğinde, tekstil sektörü Suriye imalatının tarihsel olarak en büyük alanlarından biri olmasına rağmen bugün en kırılgan sektörler arasında yer almaktadır (Brachet, 2025). Yüksek üretim maliyetleri ve Türk hazır giyim markalarının da içinde bulunduğu yabancı menşeli ürünlerle yoğun rekabet, sektörü krize sürüklemiştir (Enab Baladi, 2025). Burada aynı zamanda, iç çatışma sürecinde yaşanan yağmalamalar sonucu üretim zincirlerinin çalışamaz hale geldiğinin ve istihdam kapasitesinin dörtte bire düştüğünün de altı çizilmelidir. Bu kapsamda, yalnızca bu yıl içinde küçük ölçekli atölyelerin yaklaşık yüzde 40’ının kapandığı tahmin edilmektedir. Buna karşın, ihracata yönelik üretim yapan tesisler açısından, özellikle Halep ve Şam kırsalında belirli bir toparlanma potansiyelinin mevcut olduğunu dile getirmek gerekmektedir. Düşük işgücü maliyeti önemli bir avantaj olmakla birlikte, fabrikaların makine üretim hatlarının ciddi ölçüde yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. 114 sayılı mevzuat düzenlemesiyle sağlanan vergi ve gümrük teşvikleri tesis lisanslamalarında belirgin bir artış

yaratmış, ancak bu girişimlerin yalnızca sınırlı bir bölümü fiilen faaliyete geçebilmiştir. Sektördeki temel stratejik hedef, Avrupa ve Arap pazarlarında yeniden güçlü bir konum elde etmektir.

b. Enerji Sektörü

Tekstil dışındaki alanlarda da önemli yatırım fırsatları bulunmaktadır. Enerji ve doğal kaynaklar sektörü, rehabilitasyon için 30 milyar ABD dolarını aşan finansman ihtiyacıyla başlıca yatırım odağı konumundadır. Katar öncülüğünde kurulan, UCC, Kalyon ve Cengiz Enerji’nin de yer aldığı konsorsiyumun 5.000 MW kurulu güç geliştirme projeleri bu alandaki hareketliliği göstermektedir. Söz konusu 7 milyar dolarlık enerji konsorsiyumun, hizmet kalitesini artırarak istihdamda da canlılık yaratacağı öngörülmektedir (Anadolu Ajansı, 2025). Buna ek olarak General Electric Vernova, Siemens Energy, Chevron ve Conoco Phillips gibi küresel şirketlerle elektrik şebekesinin yeniden inşası ve doğal gaz sahalarının geliştirilmesine yönelik görüşmeler yürütülmektedir. Bununla birlikte, yenilenebilir enerji, elektrik şebekesindeki yapısal kriz nedeniyle sanayi tesislerinin şebekeye bağımlılığını azaltmak amacıyla kritik bir yatırım alanı haline gelmiştir.

c. Diğer Sektörler

Konut ve altyapı alanındaki büyük yıkım, inşaat sektörünü kaçınılmaz biçimde öncelikli yatırım alanları arasına taşımaktadır. Turizm sektörü, özellikle kıyı bölgeleri ile Şam ve Halep’te Suudi, Emirlik ve Türk yatırımcıların öncülüğünde yeniden canlanma potansiyeli göstermektedir. Buna ek olarak Katar’ın süt ve meyve suyu üretimine yönelik 250 milyon dolarlık yatırımı, gıda sektöründe de canlanma yaşandığını göstermektedir (Qatar News Agency, 2025). İlaç sektöründe, 100’ün üzerinde faal şirketin varlığı ve iç pazarda oluşan üretim fazlası sayesinde ihracata yönelim artmış olup, Suudi Arabistan merkezli InterHealth firmasıyla Suriye Sağlık Bakanlığı’nın yapmış olduğu anlaşma da sektördeki bu dönüşümü ortaya koymuştur (Tesaa World, 2025). Bilgi teknolojileri, dış kaynak kullanımı ve dijital girişimler henüz yeterince değerlendirilmemiş olmakla birlikte orta vadede önemli bir potansiyel taşımaktadır. Otomotiv yan sanayinde ise Türk firmalarıyla artan iş birlikleri; yedek parça üretiminde yeni bir sanayi kolunun gelişebileceğine işaret etmektedir (Syria Report, 2025).

4. Rekabet, Altyapı ve Maliyet Sorunu

Bununla birlikte, Suriye ekonomisinin mevcut yapısal sorunları bu fırsatların önünde ciddi riskler barındırmaktadır. Özellikle yabancı firmaların – Türk şirketleri dâhil olmak üzere – düşük işgücü maliyetleri nedeniyle ülkede yerel faaliyetler kurmaya yöneldiğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Ekonominin yaklaşık yüzde 90’ını oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler, büyük oranda Halep çevresindeki imalat ve hizmet sektöründe yoğunlaşmış olup, hızlanan ticari serbestleşme karşısında ciddi bir “rekabet krizi” ile karşı karşıya kalmıştır. Bu rekabet krizi; iç pazarın daha ucuz yabancı ürünlerle dolmasından kaynaklanmakta ve bu rekabet sorunu işletmeler üzerinde özellikle üretim maliyetleri açısından ağır bir baskı yaratmaktadır.

Buna ek olarak, Ekim 2025’te sanayi elektriğine yapılan yüzde 60’lık zam (al-Monitor, 2025), işletmelerin maliyetini yüzde 10–20 oranında yükseltmiştir. Bu rakam, Türkiye ve Ürdün’deki sanayi tarifelerinin yaklaşık 0,09 ABD doları/kWh düzeyinde olduğu dikkate alındığında, Suriyeli üreticiler için rekabet açısından ciddi bir dezavantaj anlamına gelmektedir. Artan maliyetler fiyatlara yansıtılmak zorunda kalınmış, ancak iç pazarın sınırlı alım gücü bu artışları karşılayamamıştır. Enerji maliyetlerindeki bu dengesizlik, Suriyeli ürünlerin bölgesel ihracat

pazarlarındaki rekabetçiliğini zayıflatmakta ve özellikle KOBİ’leri faaliyetlerini sonlandırmaya itmektedir.

Bu noktada, aynı sorunların diğer çatışma-sonrası ülkelerde de görüldüğü söylenmelidir. Nitekim, Arap Baharı sonrasında Mısır’da da benzer şekilde bir iç çatışma ve siyasi kırılma dönemi yaşanmış; bu süreç sonrasında ekonomik istikrarın yeniden tesisi için mali disiplin ve yapısal reformlara dayalı bir program benimsenmiştir. 2013 yılında Abdülfatteh es-Sisi’nin iktidarı ele geçirmesiyle birlikte, yeni bir vergi düzenlemesinin yapılmasına ve enerji sübvansiyonlarının kesilmesine karar verilerek bir kemer sıkma politikası uygulanmıştır (Washington Institute, 2018). Aynı dönemde hükümet, ekonomik büyümeyi hızlandırmak amacıyla büyük ölçekli altyapı programlarını devreye sokmuş; yeni idari başkent projesi (Reuters, 2021), ulaştırma hatlarının geliştirilmesi ve konut yatırımları (Reuters, 2018) gibi projeler yoluyla hem istihdam yaratmayı hem de yerli ve yabancı yatırımcı güvenini pekiştirmeyi hedeflemiştir. Körfez sermayesi ve doğrudan yabancı yatırım girişleri, bu süreçte finansman kaynağı olarak kritik rol oynamış ve Dünya Bankası verilerine göre, büyüme oranları çatışma öncesi dönemi geçmiştir (Dünya Bankası, 2024).

Bununla birlikte Mısır deneyimi, büyümenin toplum refahı üzerinde kapsayıcı bir etkisi olmadığını da göstermektedir. Buna göre, ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin sınırlı kalması ve enflasyonist baskıların hane halkı üzerinde oluşturduğu maliyetler, iktidarın kapsayıcı bir ekonomik model inşa edemediğini göstermektedir (Brookings Institution, 2016; World Bank, 2019). Dolayısıyla Mısır örneği, çatışma sonrası toparlanma süreçlerinde makroekonomik istikrarın ve yatırım cazibesinin yeniden tesis edilmesinin önemli olduğunu; ancak bunun mutlaka kurumsal kapasiteyi güçlendiren, KOBİ’leri destekleyen ve toplumsal kırılanlıkları azaltan politikalarla birlikte yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (IMF, 2016; World Bank, 2023).

5. Sonuç

Genel olarak Suriye’nin çatışma sonrası dönemde uluslararası ekonomik sisteme yeniden entegrasyonu, başlangıçta öngörülenden daha hızlı ilerlemiştir. Ancak piyasa ekonomisinde gözlenen bu canlanmanın sürdürülebilir olabilmesi, hızlı liberalizasyonun yerel işletmeler üzerindeki baskılarını dengeleyecek koruyucu ve hedefli politikaların hayata geçirilmesine bağlıdır. Aksi halde yerli firmalar artan maliyet ve yabancı rekabet karşısında hızla zayıflama riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Buna karşılık, dikkatle tasarlanmış düzenlemeler, stratejik yatırımlar ve seçici destek mekanizmalarıyla bu geçiş süreci, Suriye’nin üretim kapasitesini genişletebilecek, özel sektörü güçlendirebilecek ve ülkeyi uzun vadede daha dayanıklı bir büyüme patikasına taşıyabilecek bir fırsata da dönüşebilir. Bu açıdan bakıldığında, Suriye için çıkarılabilecek en temel derslerden biri, ekonomik yeniden yapılanmanın yalnızca büyük ölçekli yatırımlara değil, rekabetçiliği ve sosyal dayanıklılığı artıran kapsayıcı bir büyüme stratejisine dayanması gerekliliğidir.

Kaynakça

Anadolu Agency. (20 Aralık 2024). *\$7B energy deal in Syria to significantly boost electricity supply, says energy minister*.

Barfi, B. (2018, 19 Kasım). *Egypt’s economy rising, rights declining*. The Washington Institute for Near East Policy.

Brachet, E. (11 Kasım 2025). *Amid Syria’s ruined economy, Aleppo’s textile industry dreams of revival*.

Brookings Institution. (2016). *Egypt’s IMF program: Assessing the political economy challenges*. Brookings.

Council of the European Union. (2025, May 28). *EU rolls back most sectoral economic sanctions on Syria*. Council of the European Union.

Enab Baladi. (9 Ağustos, 2025). *Why Syrian products fail to compete against the “flood” of foreign goods*. English Enab Baladi. <https://english.enabbaladi.net/archives/2025/08/why-syrian-products-fail-to-compete-against-the-flood-of-foreign-goods/>

International Monetary Fund. (17 Kasım 2025). *Syria—IMF staff concludes staff visit to Damascus*.

International Monetary Fund. (2016, 11 Kasım). *IMF Executive Board approves US\$12 billion extended arrangement under the Extended Fund Facility for Egypt*. IMF.

Karwashan, Y. (2025). *Growing Turkish–Syria cooperation in the automotive spare parts industry*.

Qatar Fund for Development, & Saudi Fund for Development. (24 Eylül 2025). *Qatar Fund for Development and the Saudi Fund for Development launch joint initiative to sustain public services in Syria in partnership with UNDP*.

Syrian Health Ministry. (2024). *Syrian Health Ministry signs cooperation agreement with InterHealth Company*.

Syrian Network for Human Rights. (Eylül 2025). *On the 12th anniversary of the popular uprising: Summary of the Assad regime’s crimes against the Syrian people over the last 14 years*.

Reuters. (2025, Haziran). *United States eases enforcement of Caesar Act sanctions on Syria amid diplomatic engagement*. Reuters.

World Bank. (2019). *Egypt: Inclusive growth and private sector development*. World Bank Group.

World Bank. (2023). *Egypt Country Climate and Development Report*. World Bank Group.

World Bank. (Kasım 2025). *New World Bank report highlights Syria’s economic challenges and recovery prospects for 2025*.

Zawya. (24 Temmuz 2025). *Baladna invests USD 250 million in industrial project in Syria, establishes subsidiary in Egypt*.